

שואלין ודורשיין

עיונים וביאורים בעניני חודש אלול

איך יתכן ש"אלול" הוא ר"ת "אוי לרשע ואוי לשכנו"?

איתא בספר מגלה עמוקות (פ' עקב נה, א) שאלול ראשי תיבות "אוי לרשע ואוי לשכנו". ולכאורה אינו מובן: כיצד יתכן לקשר בין ראשי תיבות אלו ד"אוי לרשע אוי לשכנו" - המבטאים ענין של פורעניות - לחודש אלול, חודש הרחמים והסליחות?!

והענין בזה הוא, דיש לפרש את הכוונה ב"אוי לרשע ואוי לשכנו" למעליותא:

הביטוי "אוי" מראה על צער, כפי שרואים בטבע בני אדם, שכששרוי אדם בצער עמוק הרי זה מתבטא בזעקת "אוי". ועל פי זה יש לבאר ש"אוי לרשע" משמעותו צער על עבירות, הפועל שבירה וביטול הרע. וא"כ, שפיר שייך ר"ת זה לעבודת חודש אלול, שהרי עבודת חודש אלול היא היא "אוי לרשע", הצער על העבירות וביטול ושכירת ה"רשע" והרע שבאדם.

ועפ"ז יש לבאר גם המשך הר"ת "ואוי לשכנו", שעל ידי עבודה זו דשכירת הרע וסור מרע בחודש אלול - אוי לרשע - נעשה כן גם ב"שכנו", חודש מנחם אב:

איתא בזהר (ח"ב, ע"ח ב) ששלשת החודשים ניסן אייר וסיון הרי הם של יעקב אבינו, והם החדשים השייכים לקדושה. ולפי זה, ה"גם עשו צריך "לקבל" שלשה חודשים, שיהיו שלו. ובכל זאת הוא קיבל רק "תריין ירחין תמוז אב". וממשיך שם שאפילו בחודש אב "ט' יומין אינון דילי' ולא יתיר". היינו, שחודש אלול כולו נלקח מעשו, וגם בחודש אב לא נשאר לו רק עד תשעה באב ולא יותר.

וזהו הביאור בכך שאלול הוא ראשי תיבות "אוי לרשע, אוי לשכנו":

בחודש אלול חודש הרחמים והסליחות נעשה "אוי לרשע", היינו שע"י עבודת התשובה בחודש זה, נעשה שבירת הרע וסור מרע. ועי"ז נעשה גם "אוי לשכנו", היינו שגם בחודש אב הסמוך לו, אף שמצד עצמו הוא שייך ל"עשו" ולקליפות - הנה בזכות חודש אלול, נעשית שבירת הרע גם ב"שכנו", רוב ימי החודש הסמוכים לו, לאחרי ט' באב.

[וזהו גם מה דאיתא בספר קרבן נתנאל (על הרא"ש מסכת תענית, פ"ד סק"ה) שההלכה

בנוגע לחודש אב ד"מאן דאית ליה דינא בהדי עכו"ם לישתמיט מיניה" הוא רק עד ט' באב ולא יותר, כי בזכות חודש אלול, נעשית שבירת הרע גם ב"שכנו" - בחודש אב, מט' באב ואילך].



חודש אלול - "אין המצוה נקראת אלא על שם הגומרה"

אִתָּא בכתבי האריז"ל (שער הכוונות דרושי ר"ה (קודם דרוש א')): ז' ימים שביין ר"ה ליוה"כ . . כל יום מהם מכפר על כל העונות שחטא כל ימיו ביום שכיוצא בו. כיצד? הרי שחל יום א' של ז' ימי תשובה הנזכר ביום א' של השבוע והתענה בו ועשה תשובה בו הנה הוא מכפר על כל עבירות שעשה האיש ההוא בכל ימיו ביום א' שבכל שבוע מכל ימי חייו. ואם התענה ועשה תשובה בכל ז' הימים ההם יתכפרו לו כל עונותיו שעשה כל ימיו".

והנה, כמו שהוא בעשיית לגבי ימות השבוע כן הוא גם בנוגע לחודש אלול, שהוא הזמן שבו ניתן לתקן את כל ימי השנה כולה.

ויש לבאר עומק מיוחד בענין זה:

אמרו חז"ל (דברים רבה ה, ד) "אין המצוה נקראת אלא על שם הגומרה", שהשלימות ככל מצוה היא דוקא בסיומה. ובענין זה מוצאים אנו דבר פלא:

הדוגמא המובאת בחז"ל כיסוד לדרשה זו היא מעצמות יוסף, דאע"פ ד"משה התחיל במצוה שנטל עצמותיו של יוסף", הנה "ע"י שלא הכניסן לא"י נקראת על שמן של ישראל שקברו אותן כו". ולכשתמצי, הרי הטעם לזה שבנ"י לא עסקו בהעלאת עצמות יוסף הוא לפי שהיו עסוקים במצוה אחרת, שהיו מצווים לקיים מ"ש הקב"ה ע"י משה רבינו "ושאלה אשה משכנתה וגו' כלי כסף וכלי זהב", על מנת למלא הבטחת הקב"ה לאאע"ה בברית בין הבתרים "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", וא"כ ע"פ תורה לא היתה להם שייכות למצות נשיאת עצמות יוסף.

מחמת כן, יכול להיות קס"ד שגם אם נזדמן ע"פ ההשגחה העליונה שבנ"י הם אלו שסיימו המצוה, הרי שחלקם במצוה יהיה רק מה שהם התעסקו עמו, ולא ייקרא שמם על מה שע"פ התורה לא היה להם עסק ושייכות עמו, ואדרבה, באותה שעה היו קשורים עם מצוה אחרת!

וזהו החידוש במאמר רז"ל, ש"אין המצוה נקראת אלא על שם הגומרה" - מכיון שסוכ"ס הם אלו שגמרו את המצוה, הרי לא זו בלבד שקיבלו שכר על המצוה, אלא